

УДК 37.013.42(73) :316.624

ООП1031339/2413-3329-2019-2(10)-211-213

Козубовський Ростислав Володимирович,
кандидат педагогічних наук, доцент, Козубовський Максим
Ростиславович,
аспірант,

Булеза Богдана Ярославівна,
аспірант,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ В США

7 статті розглядаються питання профілактики девіантної поведінки серед неповнолітніх. Запропоновано визначення девіантної проаналізовано її основні причини і прояви, охарактеризовано види профілактики. Увагу зосереджено на досвіді профілактичної з неповнолітніми в США, зокрема, особливостях соціально-педагогічної профілактики наркоманії в молодіжному середовищі, **іючові слова:** США, девіантна поведінка, неповнолітні, профілактика, наркозалежні.

ановка проблеми. Зростання девіантних проявів серед літніх актуалізує проблему пошуків нових ефективних методів профілактики. Девіантна поведінка неповнолітніх є зпечною, оскільки у багатьох випадках трансформується лньї форми поведінки і становить суттєву загрозу як для бистості неповнолітнього, його подальшого розвитку, так ого суспільства. Дуже небезпечним є й те, що відбувається омолодження» девіантних форм поведінки. Якщо раніше вичай йшла про девіації серед підлітків і молоді, то сьогодні поведінка все частіше зустрічається в середовищі школярів. Зростає й кількість дівчат з відхиленнями у її. Розповсюджуються нові види девіантних проявів серед слітніх.

відзначити, що питання девіантної поведінки серед слітніх і молоді актуальні й для багатьох інших країн, тому > доцільним вивчення зарубіжного досвіду протидії цьому ому явищу. Значні здобутки в цьому плані є в США.

ліз актуальних досліджень і публікацій. Проблема ої поведінки неповнолітніх і молоді впродовж останніх ситть інтенсивно досліджується вітчизняними вченими на, Н. Максимова, В. Оржеховська, В. Синьов, ченко та ін.). Серед зарубіжних учених варто згадати . Клейн, О.Стівенсон, Е.Харпін та ін. звичайно актуальною в США є проблема зловживання і -аркотиками. Тому вивченню різних аспектів наркотизації)ілактиці присвячено багато досліджень. Зокрема, добре траці вчених А. Айчхорна, Р. Бека, Дж. Данхилла, са, Д. Каррена, У. Кварацеуса, М. Кірса, А. Коена, Е. Лемерта, Дж. Лооса, Г. Макданнелі, Р. Мертона, , Д. Потгера, Т. Таннера, Г. Штеллера, Е. Штура та ін., які різні підходи до вивчення явища наркотизації : (Д. Потгер), психологічний (Р. Крейг), педагогічний т), соціологічний (Р. Мергон). Зауважимо, що ий підхід в основному має місце в практичній роботі (в реалізації різноманітних програм роботи з кними).

статті: проаналізувати особливості соціально-ної профілактики девіантної поведінки неповнолітніх в

іультати дослідження. Відхилення у поведінці гі, які входять у протиріччя з юридичними, моральними, соціальними нормами суспільства, прийнято називати а поведінку - девіантною (від лат. - беуіайо - я), тобто, девіантна поведінка - це окремі вчинки, які не загальноприйнятим нормам і правилам поведінки в ві. У процесі дослідження виявлено, що девіантна по-різному розглядається представниками різних наук педагогіки, медицини, соціології, права). Проте з учених, в тому числі й американських [1], вважають, що і- це соціальна поведінка, яка є відхиленням від поведінки ої», соціально прийнятної в конкретному суспільстві.

Аналізуючи явище девіантної поведінки, слід наголосити, що воно відноситься до такого класу явищ, які можуть бути вивчені тільки в результаті спільних зусиль учених - представників багатьох наук : соціології, психології, права, медицини та інших, які у своїй сукупності утворюють спеціалізовану галузь знань - девіантологію. Предметом її вивчення є всі форми соціальної патології: злочини, правопорушення, алкоголізм, наркоманія, проституція, суїцид тощо.

Внаслідок несформованості світоглядних принципів, відсутності стійких життєвих установок, ціннісних орієнтацій, найбільш схильними до різних видів девіацій виявляються неповнолітні. Девіантна поведінка неповнолітніх може проявлятися як у порушеннях дисципліни, небажанні вчитися, хуліганських вчинках, бродяжництві, алкоголізмі, наркоманії, проституції, так і в серйозних правопорушеннях і злочинах, які передбачають застосування кримінальних заходів. При цьому варто зауважити, що в останні роки серед молоді набули поширення нові види девіацій : рекет, розбійні напади, комп'ютерні злочини. Зокрема, все частіше мова йде про так звані «кібербулінг» - використання неповнолітніми мобільних телефонів, Інтернет-сайтів як засобів проявів насильства, залякування, терору, спрямованих зазвичай на однокласників, знайомих, що нерідко викликає в останніх не тільки психологічні травми, але стає причиною суїцидів.

Загалом виникнення девіацій у неповнолітніх зумовлено низкою факторів серед яких: соціально-економічні (низький життєвий рівень значної частини населення, безробіття, соціальне розшарування суспільства, криза сім'ї); психолого-педагогічні (труднощі підліткового віку, дезадаптація, недоліки виховної роботи школи, родини та інших соціальних інститутів); медико- біологічні (вади спадковості, підвищена збудливість, емоційна нестабільність, психічні розлади).

У боротьбі з девіантними проявами засоби покарання повинні поєднуватися з засобами профілактики при домінуючій ролі останніх. Навіть, якщо протиправну дію вже вчинено, то покарання може розглядатися як попереджувальний захід щодо подальших девіантних проявів [2; 3].

Зауважимо, термін «профілактика» вживається в багатьох галузях науки і найчастіше тлумачиться як «попередження», «запобігання». Відомі різні види профілактики, пов'язані між собою (соціальна, педагогічна, соціально-педагогічна, психологічна, медична, кримінологічна). Слід підкреслити, що всі ці види профілактики будуть результативними, якщо реалізуються на фоні соціальної профілактики.

Соціальна профілактика здійснюється на рівні держави і розглядається як: сукупність державних, громадських, соціально-медичних і організаційно-виховних заходів, спрямованих на попередження, усунення або нейтралізацію основних причин і умов, що викликають різного роду соціальні відхилення негативного характеру та інші соціально небезпечні та шкідливі відхилення в поведінці. Її метою є створення передумов для формування законослухняної, високоморальної поведінки; це -

система соціальних, правових, педагогічних та інших заходів, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють бездоглядності, скоєнню правопорушень і антигромадських дій неповнолітніми, а також на індивідуальну профілактичну роботу та сім'ями, які перебувають в соціально небезпечному становищі.

Соціально-педагогічна профілактика часто розглядається вченими в контексті соціально-педагогічної роботи як комплекс цілеспрямованих колективних та індивідуальних впливів на свідомість, почуття і волю учнів з метою вироблення імунітету до негативних впливів оточуючого середовища, попередження асоціальної спрямованості неповнолітніх, їх антигромадської поведінки і перебування ставлення до оточуючої дійсності у процесі перевиховання.

В США профілактична робота забезпечується мережею державних і приватних освітніх, соціальних, медичних закладів, які ефективно взаємодіють. Оскільки останнім часом девіантні прояви серед неповнолітніх в США все більше поєднуються із зловживанням наркотиками, особлива увага звертається на антинаркогенну профілактичну роботу з молоддю [4].

В американській науковій літературі і практиці можна виділити основні напрямки профілактичної роботи, яка проводиться фахівцями в медицині, освіті, соціальних службах, громадах і т.д. стосовно наркозалежних осіб, і визначає зміст профілактики:

- загальне попередження вживання наркотиків через закони, засоби масової інформації і т.д.;
- створення бар'єрів вживанню наркотиків; забезпечення заходів щодо посилення особистих переконань проти застосування наркотиків і негативного ставлення до вживання шкідливих речовин;
- формування стійкості особистості до соціального тиску щодо вживання наркотиків; навчання навичкам відмови від наркотиків у ситуаціях, коли їх пропонують;
- формування установки безпеки вживання психоактивних речовин;
- навчання соціальним навичкам (комунікабельність, впевненість у собі, самоповага й ефективна взаємодія з навколишнім оточенням (з однолітками і дорослими);
- діяльність в галузі освіти батьків з метою оздоровлення родини, її побуту й культури взаємин між її членами, допомога батькам з боку держави у виконанні ними виховної функції (важливий соціальний інститут демократичної держави);
- діяльність з соціальної реабілітації дитини, підлітка, молодої людини, які мають наркотичну залежність;
- посередницька діяльність між індивідом і соціумом з подолання явищ дезадаптації і т.п.
- діяльність з соціальної реабілітації дитини, підлітка, що має наркотичну залежність;
- посередницька діяльність між індивідом і соціумом з подолання явищ дезадаптації і т.п. [5; 6; 7].

Профілактична робота зосереджена в різноманітних програмах, які представлені в 3 моделях:

1. Інформаційна модель. В основі цієї моделі - повідомлення про шкоду наркотиків. Передбачається, що у випадку надання достатньо серйозної і переконливої інформації стосовно потенційного ризику вживання наркотиків, зростають можливості формування негативного ставлення молоді до цього явища. Інформаційна модель має причинну зумовленість: від знання (про наркотики та їх шкоду) до зміни ставлення (на негативне) і до зміни поведінки (утримання від вживання наркотиків).

2. Емоційна модель. В цій моделі відбувається зміщення акцентів з освітніх на почуттєві і, відповідно, здійснення впливу на саму особистість. Модель передбачає, що значна частина неповнолітніх і молоді вживають наркотики через особисті проблеми (низька самооцінка, низький статус в групі, невміння спілкуватися). Впливаючи на почуття, формуючи усвідомлення молодою людиною власної цінності і значимості, в багатьох випадках вдається досягти позитивних результатів - сформувати

критичне ставлення до наркотичних речовин.

3. Модель соціального впливу. Ця модель зосереджується на вивченні зовнішніх і внутрішніх впливів на особистість і на ефективність способам протистояти негативним впливам.

Досить ефективною є соціально-педагогічна профілактика, яка проводиться в спеціальних терапевтичних і медичних закладах спільно медиками, соціальними працівниками, психологами волонтерами. Лікування наркозалежних розглядається як комплексна проблема, яка включає як медичну, так і соціальну компенсаційну допомогу, а також сприяє профілактиці рецидивів і США створено багато програм роботи з наркозалежними, к розрізняються інтенсивністю, використанням різноманітних методик. Зокрема, широкою популярністю користується прогрес 12 кроків, або, так звана, Мінесотська модель. В межах цієї програми наркозалежність розглядається як невиліковне, але контрольоване захворювання. Метою програми є забезпечення максимального утримання від вживання наркотиків і покращення «стилю життя». В роботі з наркозалежними беруть участь медики соціальні працівники, психологи, духовенство, а також: наркозалежні в минулому особи-волонтери. Програма починається з детоксикації і триває від 6 до 8 тижнів. Передбачається проведення лекцій, терапевтичних сеансів, бесід, дискусій, спільне читання обговорення відповідної літератури, перегляд і обговорення відео

Популярною в США є програма тренування життєвих навичок (LST - Life Skills Training). Вона формує пізнавальні поведінкові навички, які допомагають протистояти негативній рекламі, захищати права особистості, розвиває здатність до продуктивної комунікації. Програма використовує такі форми роботи, як групове обговорення, моделювання, проектування, вправлення, психологічну підтримку, домашні завдання. Вчені відзначають значну ефективність програми впродовж багатьох років, оскільки після завершення програми суттєво зменшується рівень наркотизації серед молоді (обох статей, білих і афроамериканців) як в містах, так і в сільській місцевості

Профілактичні заходи органічно поєднуються реабілітаційними. Сам термін «реабілітація» (відновлення) означає комплекс медичних, психологічних, педагогічних, професійних, юридичних заходів, спрямованих на відновлення чи компенсацію порушених або втрачених індивідом суспільних зв'язків і відносин внаслідок змін стану здоров'я, соціального статусу, втрати близьких людей, навичок навчальної діяльності, соціальної дезадаптації. Це супроводжується стійкими розладами функцій організму, переживаннями, скоєнням злочинів тощо. Виявлено основні вкни реабілітації осіб з девіантною поведінкою. Медична реабілітація передбачає лікувальні заходи, спрямовані на відновлення порушених чи втрачених функцій організму особи, на виявлення активізацію компенсаторних можливостей організму. Психологічна реабілітація передбачає корекцію і відновлення психологічних функцій, властивостей, створення сприятливих умов для розвитку утвердження особистості. Основний засіб - активізація власної активності і можливостей особи, подолання почуття меншовартості, формування віри у власні сили. Соціальна реабілітація має на відновлення соціального досвіду і встановлення соціальних зв'язків, формування адекватних норм поведінки, способів продуктивного спілкування, розширення і поглиблення соціальних контактів соціального досвіду. Педагогічна реабілітація спрямована на відновлення чи компенсацію порушених функцій організму внаслідок перебування у складних життєвих умовах чи перенесення травм, формування моральних цінностей, навичок конструктивного спілкування, позитивного досвіду соціальної поведінки, допомоги життєвому самовизначенню. Юридична реабілітація - відновлення прав, теж часто має місце в роботі з неповнолітніми і молодиком застосовується у випадках, коли вони були несправедливо звинувачені.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Узагальнення результатів дослідження особливостей превентивної роботи з неповнолітніми в США дає підстави стверджувати, що в США досить ефективно функціонує система профілактики

ієвіантної поведінки неповнолітніх, яка включає соціальну, Подальшого дослідження вимагає досвід інших зарубіжних країн щодо соціально-педагогічну, медичну та інші види профілактики. Особлива організація профілактики девіацій серед неповнолітніх і молоді. увага звертається на профілактичну роботу з еповнолітніми, схильними до зловживання наркотиками.

References

1. Lemert E. Human Deviance. Social Problems and Social Control. N.J.: Prentice-Hall. 2007. 130 p.
2. Helping Adolescents at Risk: Prevention of Multiple Problem Behaviors / [Biglan A., Brennan P.A., Foster Sh.L., Holder H.D.]. N.Y.: Ford Press. 2005. 318 p.
3. Youth at Risk: a Prevention Resource for Counselors, Teachers, and Parents / Edited by D. Capuzzi, D.R. Gross. [6th edition]. Alexandria, VA: American Counselling Association. 2014. 484 p.
4. Morgan H. W. Drugs in America: A Social History. NY. Syracuse University Press. 2001. P. 23-45.
5. Glick B. Cognitive Behavioral Interventions for At-risk Youth. Kingston, N.J.: Civic Research Institute 2006. 416 p.
6. Anthony E. K. Development of a Risk and Resilience-based Out-of-school Time Program for Children and Youths. *Social Work*. 2009. H). P.45-55.
7. Harpine E. C. Group-Centered Prevention Programs for At-Risk Students. N.Y.: Springer. 2011. 155 p.

В статье рассматриваются вопросы профилактики девиантного поведения несовершеннолетних. Предложено определение данного поведения, проанализированы его основные причины и проявления, охарактеризованы виды профилактики. Внимание уделено на опыте профилактической работы с несовершеннолетними в США, в частности, на особенностях социально-огической профилактики наркомании в молодежной среде.

Ключевые слова: США, девиантное поведение несовершеннолетние, профилактика, наркозависимые.

The aim of the study is to research the problem of organization of social and pedagogical preventive work with deviant children in the USA. The methods of research are: the analysis of the scientific literature and generalization. It is underlined that there are many approaches to standing the concept of «deviation», yet most scholars (including American) agree that deviant behaviour can be defined as a behaviour, which asts with «normal behaviour», namely, socially acceptable in a particular society. While dealing with deviant behaviour, it's important to combine hment and preventive measures, whereas the latter should prevail. There are various interrelated types of prevention (social, pedagogical, socio-logical, psychological, medical and criminological). It is directed at creating the prerequisites for forming law-abiding, moral behaviour: a system ncial, legal, pedagogical and other measures aimed at eliminating the causes and conditions facilitating neglect, delinquency and antisocial lour of juveniles that are carried out in combination with individual preventive activities and those families being in a socially dangerous ~tion. Socio-pedagogical prevention is often considered in the context of socio-pedagogical work as a complex of targeted shared and individual ces on consciousness, feelings and volition of the students in order to develop immunity to negative influences of the environment, to prevent l orientation of juveniles, their antisocial behaviour and to change the students ' attitude toward reality in the process of re-education. Special tion is paid to the peculiarities of social-pedagogical and medical work in USA with such category of juveniles as drug users which is provided by l pedagogues, social workers, psychologists and medical workers. They work together with juveniles to prevent crimes and other serious tions. It is underlined that successful social-pedagogical and medical work with the young people which have problems with drugs is impossible. t rehabilitation.

Key words: USA, deviations, juveniles, preventive work, drug users.

УДК 37.013
DOI10.31339/2413-3329-2019-2(10)-213-216

Пазюра Наталія Валентинівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ

РОЛЬ STEM-ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ІТ-ФАХІВЦІВ У БРИТАНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто роль STEM освіти у підготовці ІТ фахівців, що пропонується закладами вищої освіти Великобританії. ~ізовано особливості підготовки ІТ фахівців в умовах швидкої зміни технологій програмування. Визначено пріоритетний напрям у ові, що передбачає посилення змісту освіти STEM дисциплінами. Розглянуто взаємозв'язок між набутими знаннями у STEM галузях конкурентоспроможністю випускників навчальних закладів на ринку праці.

Ключові слова: STEM освіта, ІТ фахівці, заклади вищої освіти, ринок праці, Великобританія.

Постановка проблеми. Стрімке розповсюдження маційних та телекомунікаційних технологій (ІКТ) та набуття повсякденного характеру зробило їх невід'ємною частиною сучасної людини, фундаментально змінило принципи юнування суспільства в багатьох аспектах, вимагаючи альних знань та умінь. Так як інформаційно-комунікаційні отії (ІКТ) відносяться до високих технологій, а їх розвиток і ке впровадження на законодавчому рівні віднесено до итетних напрямів розвитку науки і техніки України на період 2020 року, підготовка висококваліфікованих кадрів для ІТ- рії є важливим і складним завданням. Якість підготовки таких не тільки відображається на їхній індивідуальній _ рентоспроможності на ринку праці, але й безпосередньо є на науково-технічний рівень ІТ-продукції, її

конкурентоспроможність на міжнародних ринках товарів і послуг, а тому і на загальну конкурентоспроможність економіки України. Виявлено залежність перспектив інтеграції України у світовий економічний простір та збереження національної безпеки країни від якості підготовки ІТ-фахівців.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. На важливості запровадження STEM освіти у навчальні заклади нашої держави наголошували Ю. Ковальов, О. Кузьменко, О. Лозова, М. Садовий, М. Семенюта, А. Соломенко, Н. Сосницька та ін. Питання мотивації суб'єктів навчання до науково-дослідної діяльності при викладанні природничонаукових дисциплін досліджували Т. Андрущенко, В. Величко, С. Гальченко, Н. Гончарова, Л. Глоба, К. Гуляев, В. Камишин, О. Лісовий, М. Попова, В. Приходнюк, Є. Шаповалов та ін.